

izgubljena nit

edvard jukić

Danju smo se odmarali, a noću, po mesečini, išli dalje, što ne znači da smo se udaljavali od cilja. Naprotiv, približavali smo mu se. Znaci da smo ustvari išli bliže, a ne dalje. Što smo bili bliže, očevo san postajao je to sve manje. Sve više je bio stvarnost a sve manje san o bogatstvu. Ipak, mada smo bili sve bliže, i dalje smo se krili. Zajedno sa krdom krava predvodjenih ogromnim bikom ubicom provlačili smo se kroz balkanske gudure pored hajdučkih straža i turskih patrola.

San o izobilju pretpostavlja postojanje spača, međutim, otac je bio snevač na javi. Danna je mogao da ne sklopi oči što je samo umnožaval broj kesa sa dukatima. Da sam kojim slučajem mogao da ga upitam šta na kraju ovog mračnog, čutanja zavejanog, putešestvija više želi, bogatstvo ili sreću, znam šta bi, kroz stisnute okamenjene usne, procedio. Iskreno govoreći, ni ja ne verujem u onu tezu o srećnim, i obavezno poštenim siromasima. Gde je tu sreća, i ako već, što je mojen umu nedostupno, postoji, šta će mi takva siromašna? A ne verujem ni u nesrećne bogataše. Parma može sve da se kupi, osim onog što je meni bilo potrebno. Zdravlje je nepodmitljivo, govorio je umekšavajući suglasnike, tajanstveni doktor, koji se u ranim jutarnjim časovima, čim nasluti svetlost, prvi zaustavlja, a naveče poslednji, čekajući tek zvezde, spremao za potret.

Uveravao me je, dok smo logorovali kraj bistroih potoka iz kojih smo zajedno sa stokom pili vodu, da još uvek ima nade, nije dozvoljavao da me ostave u kakvom visokom katunu, i mada je slabo poznavao naš jezik, sporazumeli smo se lako. Medicina je valjda jedini univerzalan govor blizak svim ljudima podjednako, pa su i toplo oblozi od sveže govede balege i nekih trava koje je stavljao na moj vrat bili rečitiji od svog njegovog buncanja iz kojeg sam, ne baš sasvim pouzdano, razaznavao da cu ozdraviti kada se spustimo na more, a zasad treba da se strpim. Osim brda zlata, na kraju ovog napornog puta očekivao sam i spas. Bogatstvo i zdravlje, to je jedina ispravna formula. Sreću i bolest prepustam siromasima i ludacima poput doktora za koga je novac izgubio svaki značaj jer sve ono što je tamo negde preko zaradio da je, bežeći od aveti i od vlasti, da ga provedemo kroz ove mračne klance. Živi su ga proganjali na javi a mrtvi u snu, međutim, u košmaru u kojem se našao zbilja i mašta medusobno su se toliko isprepletele da ga je duh nekog tragicnog preminulog pacijenta većito opsedao. Otkriva ga je, plašeći se osvete, u goničima, kravama, plahim životinjama koje su nam pretrčavale put. Da nije obećao ozdravljivati, otac bi ga se verovatno davno otrebao (bio je lak na nožu) i zato je trpeo doktorovu mušičavost čak i onda kada je ovaj odbio da se prebaci preko visećeg mosta. Još ni danas ne znam da li sam sve to možda samo sanjao.

Tama na istoku tek što se bila razredila i lekar je zahtevao da se ulogorimo mada, smo stoku već počeli da prebacujemo na drugu stranu klanca. Dok su se on i otac kratko prepirali, iznenada se spustila pomrčina. Na trenutak poverovah da je sunce nestalo, propalo kroz nebo u neki zabitib beskraj. Misleći da se radi o obmani čula, trljao sam oči ali one me nisu varale. Retki pramenovi izmaglice, koji su se dotada lenjo povlačili ispod naših nogu, stoplili su se u žitko testo spajajući niske oblake sa zemljom. Muklo rikanje prepadnutih krava, koje je dopiralo iz daljine gubeći se u odjecima kanjona što je zjapio ispod nas, i prigušeno dozivanje gonića od napred i pozadi delovali su nestvarno u ovoj zabitib. Nisam znao kamo da se uputim. Htedoh da se, stešenje stokom na nestabilnoj uzanoj stazi što se klatila nad ambisom, pridržim za ogradu ali, umesto nje, napipah špicast uglačan rog. Magla se na trenutak razredila, tek toliko da pred sobom prepoznam crnog bika predvodnika iz čijeg pogleda je izbjala ljudska mržnja. Nije zaboravio kako smo ga, provukavši mu uže kroz crveno orosene nozdrve, vukli za kolima kroz ravnicu. On

se nemo otimao i grudima bacao o arnjeve dok sam ga ja, opasno se njišući na uzdrmanoj prikolici, vukao za sobom i šibao po očima. Zapamtio me je.

Iskidan u porodajnim naporima, krik mi ostade negde duboko u ozledenom grlu. Osetio sam bol, eksploziju vazduha u nemočnim plućima, ali glas iza sebe nisam istisnuo. Kao da mi je neko vrelim lancem opasao grudi. Zamurio sam. Umoste mene zavatio je doktor nošen krvavim ubičinim rogom. Kada sam otvorio oči, visio je okačen, nataknut na oštiri vrh koji mu je virio iz rebara, kao čerek mesa nakon klanja. Ustvari bio je sličnji crvu na udici. Njegov umekšani poziv u pomoć, jecaj na nekom nepoznatom jeziku, odbio se od nemih gudura i umnogostručja. Iz neodredene daljine, možda i tek nekoliko koraka od mene, do preše nešto jasniji glasovi goniča. Pre bih rekao da je to bio smeh. Moguće da je nekome vapaj i zvučao smešno ali ja sam gledao kako

se doktor nemočno batrga isparane utrobe. Bik je nameravao da ga spljeska, gurao ga je glavom i iskidan čovek, koji je skliznuo sa smrtonosnog roga, pokušavao je da se spase prelazeći sa one strane ograde. Imao je tek koji santimetar prostora, taman toliko da stisne stopala i čvrsto se prihvati za užad pazeci pri tom da ga ne proguta ambis. Video sam kako mu bik kasapi prste.

Iz nemušnih glasnih žica ote mi se jauck. Drao sam se, zvao oca, pokušavao da objasnim šta se dešava, ali sudeći po smehu koji je dopirao iz magle, ostali su očigledno mislili da se šalim. Ogoljenim krvavim kostima okačen o konopac, doktor je nemo, strpljivo i uporno višio nad provajljom. Pokušao da vičem bez parnike u glasu, smirenio da bih delovao ubedljivo, ali upravo to, ta nezgrapna smeša prekljanja i suzdržanosti, pojača grohot. Bilo je to satansko cerekanje, kao da su demoni obuzeli moga oca, goniče i stoku. Zagrušen susama vrštao sam iz iscepanog grla sve dok se ne onesvestih. Kada sam ponovo došao k sebi, magla se već bila razišla. Jedino su na pletenoj ogradi ostale tamne mrlje. Da nisam pao u nesvest i izgubio nit priče, možda bi lekar, zajedno sa nama i stokom, stigao do bogatih primorskih trgovaca.

bogatstvo u čizmi

tvrtko kulenović

Moj otac i njegova četiri druga, diplomirani studenti Velike umetničke škole u Beogradu, pošli su, da sebe nagrade za to uspešno i blagovremeno diplomiranje, na izlet u Veneciju. U njegovom dnevniku iz tog doba našao sam jedan zapis, nečije reči: »Šta cete u Veneciji gde je umetnost mrtva? Idite u Pariz gde ona živi!« Možda su to bile njegove vlastite reči koje je on kao pisac, a pisanju je uvek bio sklon, stavio u usta nekom izmišljenom liku, kao što pisci obično čine da razigraju tekst i da na pogredan način proture vlastito mišljenje.

Možda je to bila njegova vlastita sumnja koja ga je grizila i od koje nije odustao, jer kasnije se izborio i za Pariz, za stipendiju. U svakom slučaju, uprkos toj svojoj ili tudio sumnji, otišao je sa drugovima na put i doneli su odande reprodukcije, u crno-belom i u sepiji, koje će postati moja prva veza sa svetskim slikarstvom. Doneli su ono što se donosi iz Venecije, Tintoreta, »Baha i Arijadnu« na kojoj jedno golo žensko telo leti onako slobodno kako će tek kod Sagala ponovo poleteti. Baho nosi na glavi smešan šešir od vinove loze, simbol njegovih funkcija, ali prelepa Arijadna je međutim tužna, kao da još nije zaboravila Tezeja. Malo je kuo umeo da sjedini snagu i leptotu kao Tintoretu, ali leptotu i tugu sjedini je samo ovde, samo jednom. Snaga koju slika je vergilijska, patetična, ali nije lažna, čak ni kad je dekorativna, kao (mišićav goli muškarci klečeći razmahuju ogromnim čekićima, dok jedan stariji čelavko nešto lagano obrezuje, a sasvim malo momče kovanu stvar pridržava, kao što je i red u »Vulkanovoj kovačnici«.

Ali i na onoj »Slavi raja« koja pokriva jedan od najreprezentativnijih zidova u duždevoj palati.

Mađa Tintoretov raj, za mene, boravi na drugom mestu, u onom izmišljenom tropskom drveću iz Skuole San Roko, koje nikad, ni preni posle susreta s njim nisam video na reprodukciji, ova »Slava raja« govorio o nečemu što je u ostalom poznato, da snaga Tintoretova nije u naslikanim nabreklim golim mišićama nego u dramatičnosti kompozicije. Treba samo uporediti njegov i Ticijanov »ulazak Marije u hram« pa da se vidi koliko je to tačno. U oba slučaja Marija se penje dugačkim stepeništem i nalazi se na njegovom početku, dok je pri vrhu čekaju crkveni velikodostojnici. Ali kod Ticijana linija stepeništa odgovara dijagonalni slike i čitava slika je samo prizor, epski opis Vitjejama koji je prenesen u Veneciju, jer se medu Marijinim pratiocima nalaze ugledni gradani venecijanski, pored stepeništa jedna seljanka sedi sa korpom plodova (možda baš onih iz Ticijanovog Kadorea), dečak hrani psa, nedaleko od seljanke je jedan antički torzo, a sa prozora i

balkona zgrada iznad stepeništa ljudi, nakrcani na prozorima posmatraju, dobacuju, dovikuju se. Kao da si se zatekao u peristilu Dioklecijanove palače u Splitu između petnaestog južnog i petnaestog avgusta.

Briga Tintoreta za priču, njemu je do kovitlaca drame u njegovoj duši, njegova je slika slikana sa tačke ispod stepeništa iz koje se stvari gužvaju i nabijaju jedna na drugu kao da je ovde upravo završen zemljotres. Jedino je još Rubens umeo ovako da komponuje, ali on je isuviše voleo stvari ovog sveta a to nije pogodna pretpostavka za stvaranje drame. Jedino je El Greko nosio takav kovitlac u duši, ali njemu nije bilo stalo do fizičke snage, što znači da je ipak pre bila reč o lirskom kovitlanju, nego o drami.

Ali dok mi je otac bio živ, dok sam mogao da ga ne slušam, da se prepirem s njim, ja nisam ni isao da tražim Tintoreta po Veneciji. Išao sam da tražim ovu sliku za koju je Raskin rekao da je najlepša slika evropskog slikarstva, a zatim i njenog autora, gde god sam ga našao. Bila je cica zima i decembarski mrak dok sam se motao pod beskrajnim arkadama oko Pjace San Marko, da bih konačno jedva našao ulaz i stepenište koji vode do Muzej Korer, na drugom spratu. Nikad nisam promenio mišljenje: te, navodno, »Dve kurtizane«, sa dečaćicem, sa psima i pticama, sa korbačem kojeg je jedna od njih pružila psu a drži ga kao što se drži žarač kojim se džara vatrica, spadaju među slike koje ne umem da opisem. Imaju tajnu koju ne umem da dokućim, mada mi je otruplike jasno da se tu radi o životu ukočenih, o onome što su pojedini nadrealisti na silu, isuviše ilustrativno hteli da pokažu, kako izgleda svet u kome je sve stalo, svet koji je nestao, a da ništa u njemu nije bilo razoren i porušeno, niko nije bio ubijen. Ali Karpačova tajna je mnogo veća i nije samo u tome, uostalom, kod njega ima i ubijenih, i to strašnih. Njegov »Sveti Đorđe ubija zmaja« je najstrašniji od svih koji su naslikani, ne zbog zmaja, nego zbog »plodova njegovog rada« koji odmah privuku pažnju gledaoca tako da zaboravi na sve ostalo: na zemlji leži ljudsko lice, pored kojeg su ostali samo najbliži za njega vezani komadi tela, malo kostiju, načeti delovi mišića, snopovi žila. Liće je, dabome, užasno, nepodnošljivo mrtvačko, napačeno onoliko koliko je moralno biti. Ali nedaleko od njega leži devojka sa licem okretnutim nebu, a telo joj je načeto odozdo, nema više nogu a raskidano meso joj viri negde od polovine trbuha. Medutim njeni lice je prelep, blaženo gleda pravo u nebo a duga plava kosa joj je smotana pod glavu kao jastuk. Koje je od ovo dvoje strašnije? Ko je bio ovaj čovek?

Izašao sam iz tog starinskog i neudobnog stana na drugom spratu, iz Muzeja Korer, spustio se niz nacifrano stepenište, izbio na Pjacu San Marko, na kojoj se sve bilo promenilo. Sinula je usred zime kao što sine usred leta, činilo se da greje. Ispod kolonada osvetlile su se radnje u kojima se prodaje muransko staklo i filigranske kafanice i poslastičarne u kojima sede ljudi i žene ukrašeni kao likovi sa Karpačovih slika. Mnogo je još toga trebalo videti u Veneciji, između ostalog i one konje sa fasade Crkve Svetog Marka, od kojih je Dobrović načinio najbolju našu sliku, a koji su imali neobičnu sudbinu: poreklo im se ne zna, smatra se da su ih načinili Rimljani, ili Grci, ili neki još stariji narodi. Proveli su jedan ljudski vek na Trajanovom slavoluku u Rimu, zatim su preneseni na carigradski hipodrom odakle ih je pokupio duž Enriko Dandolo za vreme krstaške vojne i preneo ih u Arsenal u Veneciju, da bi tek kasnije bili pričvršćeni na Baziliku. Kad su žeeli da rasrde Veneciju djenovežani su govorili da će njih vezati i zauzdati, Napoleon ih je preneo na Trg Karusel. Odatle su ih Austrijanci vratili na njihovo mesto da bi pokazali svoju pravičnost i demonstrirali red na kojem njihova država počiva: mada više nisu predstavljali snagu Venecije oni su, okrnjeni na mnogobrojnim putovanjima, postali simbol njenog trajanja u istoriji.

Ali je takođe trebalo ići dalje. Ne dalje na sever, jer sam Milano već bio posetio u studenckim danima kad smo u ruksaku na ledima nosili i pribor za spavanje i hranu za put, a i poneku salamu i flašu prepečenice koju smo usput prodavali, pa za te pare kupovali one basnoslovne restlove svih vrsta, nečuvene mantle šuškavce, prve šampone za pranje kosе na kojima je pisalo abondonanteamente rinaschiare (zar to talijanski jezik?, priveske za ključeve i svilene šarene vratne marame).

U Milianu sam jurio onu Polajuolovu lepoticu koja se nalazi u Muzeju Poldi-Pecoli, a naleteo sam u Breri na Tintoreta, na »Čudo Svetog Marka«, i sve sam drugo zapostavio. Naravnō, satima sam obilazio Duomo, milansku katedralu sa četrdeset hiljada tornjića, pružila nam se prilika da uđemo i u podzemnu kriptu, riznicu, u koju se ulaz plača, ispred nas je bila jedna grupa Švaba kojima je vodič kupovao kolektivnu ulaznicu, pa smo se i mi prisključili. Međutim, dole je bio fratar koji je prvo objasnjavao: »I l'corpo santo del Vescovo giace«, itd., a zatim je ispružio svoj ogromni dlan onako kako Sveti Jovan Krstitelj na Grinevaldovoj slici ispruža svoj ogromni prst kojim pokazuje na Hrista. Mi smo pokušali da se odbranimos nerazumevanjem, rekli smo: »Non parlare Italiano«, ali on je samo još jače gurnuo napred onaj svoj ogromni dlan i rekao dostojanstveno: »Parlo tutte le lingue«. Time se još jednom potvrdilo moje uverenje da treba učiti strane jezike.

Nije se moralio, dakle, ići dalje na sever. Ali šta uopšte znači sever u ovoj zemlji čija je umetnička karta petnaest puta veća od geografske. Sasvim nedaleko od Venecije, i zapravo takođe na severu, nalazilo se mesto u kojem je umro Dante, ali koje je postalo moj dug i obaveza mnogo pre nego što sam saznao za to. Dug i obaveza iz onog vremena kad sam upravo bio stigao u Beograd na studije i kad mi je svaki dan izgledao kao Bogojavljenje: U »Jugoslovenskom dramskom« davao se »Višnjik«, u Galeriji Fresaka u Uroševoj ulici gostovali su Mozaici iz Ravene. Otišao sam na tu izložbu, video to čudo, i zakleo se da će morati videti Ravenu.

Pa posle Ravene Asizi, tamo gde je on propovedao pticama, što nije ništa, ali su i ptice sletele njemu na glavu i na ramena, što je vrlo mnogo. Tako kako je on propovedao, tako ga je Djoto slikao, sa nevinosti duše koja je samo za uštojljene glupake protivrečna ozbiljnosti duha. Jedan od najvećih revolucionara, prevaratnika u istoriji slike, bio je istovremeno jedan od najnevinih, hoćemo li reći i najnaivnijih duhova koji su ikada slikali. Kad mu andeli lete, čine to sa neizmernim uživanjem, kao deca koja se kupaju u moru, neka se još samo batrgaju, a neka su već naučila prsno. Kao kad sanjaš da letiš, a oko tebe je neizmerno plavetnilo. I jedan od onih koji još stoje raširo je ruke tako da će upravo da poleti. Pa Sijena sa onim njenim Lorencetima, sa njihovim čudesnim gradovima i pejsažima, i sa

onim famoznim Federigom de Montefeltre koji onako nakinduren ispred svih tih gradova i pejsaža jaše, ponosan i zadovoljan kao da je sve to njegovo. A da bi pokazao koliko je to što je njegovo, slikar nije slikao pejsaž onako kako se danas slika, sa odredene tačke odakle se vidi određeni vidik, nego je lepo, onako kako to Kinez rade, sve što je smatrao za važno i lepo u nabrajaju poređao. I ti koji si krenuo na veliki put, vidiš kako će taj Federigo na slici, na konju, putovati još dalje i više od tebe, i da će mu biti lepše nego tebi, i kao putnik, zavidиш mu.

Mislio sam da će se otac naljutiti kad sam, oprezno i bojažljivo, izrazio želju da od male svote novca koja mi je pripadala kupim glavu Botičelijeve Venere na reprodukciju na platnu koja se svojom hravapošću tla nastojala približiti originalu i koja je u tom trenutku bila jedan mali turistički hit. Mislio sam da će reći: »Zar ti, koji imaš punu kuću originalnih umjetničkih djela (to se odnosilo na njegove slike, drugih orininala nismo imali) da bacaš pare na talijanske marifetuke. Znaš da sva gradska bagra drži reprodukcije Mona Lize po kući. Više volim one koji drže ikone, s njima znamo na čemu smo.«

Ništa od svega toga, oboručke je prihvatio moju ideju, pomogao mi u izboru a zatim i u pakovanju reprodukcije, nosili smo je zaštićenju medu ostalim stvarima, kao najveće blago, a kad smo stigli kući odneo je svom najboljem majstoru da je urami. Možda je i on voleo isti tip ženske, ili isti tip slike. I otada nam je na zidu primaće sobe, na počasnom mestu, stajala lepotica kojoj glava ima oblik lopte za bejzbol, vrat joj je pravilan valjak i ramena su joj čista kupa, a ipak je geometrija, poslednja stvar za koju bi čovek, u vezi s njom, pomislio.

Imali su taj neprocenjivi talent, stran Francuzima i Nemcima, da ništa ne ističu, da ni na čemu ne insistiraju. Mazača čija je pojava u gotski ljudskom i razmekšanom firentinskom slikarstvu značila »grom iz vreda neba« najviše je voleo da priča priče, a Mentenja čiji »oblaci postaju glatki, kao istesani, često namreškani, podsećaju uvek na metal, kristal ili kamen« despoje je u udžbenike filmske režije zato što je Hrista skratio u frontalnom rakusu, a zapravo je htio da jasno pokaže rupe od eksera na tabanima.

U »Istorijskoj slike« se takođe kaže da se njegove forme »kupaju u čudnoj svetlosti sivoplavoj svetlosti, koja ponekad izgleda kao da dolazi sa morskog dna«, ali na fresci u Vojvodskoj palati u Mantovi njegov svet na slici izgleda tako kao da bi najradije poleteo u nebo, izajunaka sa psima i konjima koji su zaduženi da sliči daju geometriju i dubinu nalazi se pejsaž koji najviše podseća na onu Magritovu čarob-

nu atenu koja lebdi visoko u oblacima a na njoj je izgrađen čitav grad. Naime, tanak kameni most natkriljuje provaliju a na njega je naslonjena golema kupasta stena s vrhom nadole, dok su na ravnoj gornjoj površini nikli tornjevi, kastela, odbrambeni zidovi, valjda postoje i zaštitni kanali puni vode oko njih. To je zainteresovanje za letenje, a ne za konstruisanje.

Pronalazak perspektive je bio epohalan dogadjaj koji će izmeniti čovekov prostorni svet i kako je rekao Žak Le Gof, stvoriti modernu umetnost. Svaki pronalazak opija duh, zatim ga napumpava kao balon, dok se ne rasprsne. Ali na slikama Paola Učela koji je prvi primenio taj Bruneleskijev pronalazak u slikarstvu, rekli bi se da slikar jednostavno uživa u tome što jedne ljude može da načini malim a druge velikim i da, uz to, još neuporedivo više uživa u svojim kao i uvek potpuno šašavim bojama.

Ono što objedinjuje talijansko slikarstvo, ono što ga čini posebnim, nesumnjivo jest ta čežnja za sredenim svetom, napor na njegovom uređivanju, koji je tako često, tako mnogo i urođio plodom. Ničeg sličnog nema u slikarstvu Nizozemlja koje je upravo uživalo u bogatoj amorfnosti, raznovrsnosti sveta — kojog jedan od aspekata može da bude i uređenost. Djoto još ne zna za perspektivu, ali kaže Pol Gej, »strogost koja mu preostaje je strogost arhitekte, koji zna da je pravi ugao osnova najbolje ravnoteže i najjače čvrstoće. Planina za Djota nije pozadina: jedina pozadina je nebo. Planina je za Djota masa stenja koja ima posebno svojstvo: deblijinu, težinu, čvrstinu, trajnost, kao i pukotine koje su mu donekle geološka pomeranja.« Ali šta ćemo sa onom decom-andelenim što se kupaju u plavetnili neba kao u moru?

Nesumnjiva je težnja, kod talijanskih slikara, da svet učine bar za nijansu, bar za trenutak, bar na izgled sredenijem nego što je bio, a sredeniji znači i bezbedniji, poslušniji prema razumu a to će reći prema čoveku. Italijani stvaraju red a žive u neredu, ta im kombinacija najviše odgovara: neka drugi narodi prave zakone od reda koji su oni stvorili. Ako postoji Mikelandelo vajar, kod koga površinski napon skulptura jedva može da izdrži unutrašnje komesanje duha, Mikelandelo koji se razbacivao oblicima kao što se Šekspir razbacivao rečima: genijalno, mora da postoji i Leonardo koji stvari šematizuje, ali ih takođe šematizuje genijalno. Ne govori Leonardo o sebi, ni o Mona Lizi, ni o bilo kojoj stvarnoj ženi, on govori o prirodi ženskog bića, o osmehu ženskog lica, apstrakcija je dovedena do najvećeg stepena konkretizacije. Cilj mu je bio da definiše ljudsko biće i da ga prebací na platno u desetinama likova, uvek istih, nikad ponovljenih, genijalnih, ali ja više volim toplotu prstiju nego hladnoću duše.

suviše kratak enterijer narcis agatić

U stvari, u početku se sve svodilo na ta jutra.

Na jutra koja su se posle neprimetno pretvarala u dane. Koji su mi izmicali, bežali od mene, ili kao da nisu ni postojali, ili ako su i postojali, onda nisu marili za mene ni koliko za ostale stvari u sobi: za pegulu, ili televizor, ili vazu sa cvećem. A ja sam puno mislila na njih, pitajući se što ne valja. S njima. S jutrima i danima. Ili sa mnom.

Mislila sam da sa mnom nešto nije u redu.

Kao da sam bila u pravu. Vrtela sam se po kući kao luda. Neutešna. Sama. U mojoj pokretima bilo je manje smisla nego u pokretima muve koja se bila zakačila za prozor. Bezvoljno bih dizala ruke i mahala po praznom vazduhu, ili bih se osvratala, iako za to nije postojao nikakav razlog. Kao da nisam ni postojala: jedino što me je odavalno bilo je idiotsko primećivanje prolazeća pukog vremena. Primećivanje praznih jutara koja su se pretvarala u tegobne dane. I čekanje noći, besmisleno, jer nije postojala nada da će se nešto desi, jer nije postojala predstava o tome što bi se moglo desi.

Svoju sobu nazivala sam kutijom, nalazila sam nešto malo od zadovoljstva u tome da za-

mišjam da se nalazim u kutiji, okružena predmetima koji ne samo da mi nisu trebali, nego su bili samo senke nečega što je trebalo da bude tu. Tu: u ovom čošku sobe; ili tamо: ispod kreveta. Stvari sam prezirala, nisam mogla da ih podnesem. Nisam ih dodirivala, prisiljavala sam sebe da mi ne trebaju. Bilo mi je nepodnošljivo da sedim u fotelji, trpeći njen mekocu i koja se ulagivala mom telu, s rukama na naslonima, čija je drvena površina divljala pod mojim dlanovima; izgledalo mi je kao da se razdvajam od same sebe u tako komotonom položaju (nekoliko puta sam u pančićnom strahu pomislima da ču, ako i dalje budem sedula u fotelji, postati ona sama, da će se jednostavno pretvoriti u nju, ili da će me ona sasvim progutati) — zato sam bezala na pod i valjala se po njemu, ali i pod je na neki način bio stvar, tako da je postojala opasnost da se izgubim u crvenocrnim šarama tepiha, ili da propadnem kroz parket i srušim se na sto u trpezariji kod ljudi koji su živelii ispod nas, za vreme njihovog svečanog ručka, upravo dok majka bude sipa la supu svom najstarijem sinu.

Bila sam u ratu sa stvarima.